

گزارش «وطن امروز» درباره تکالیف دولت و بانک مرکزی برای جلوگیری از رکود تورمی

نقشه راه ضد رکود

مداخلات سریع، هدفمند و مشروط برای حفظ اشتغال، ارائه اعتبار، تخفیف مالیاتی موقت و تأمین مالی هدفمند بانکی به جلوگیری از چرخه های نزولی تولید کمک می کند

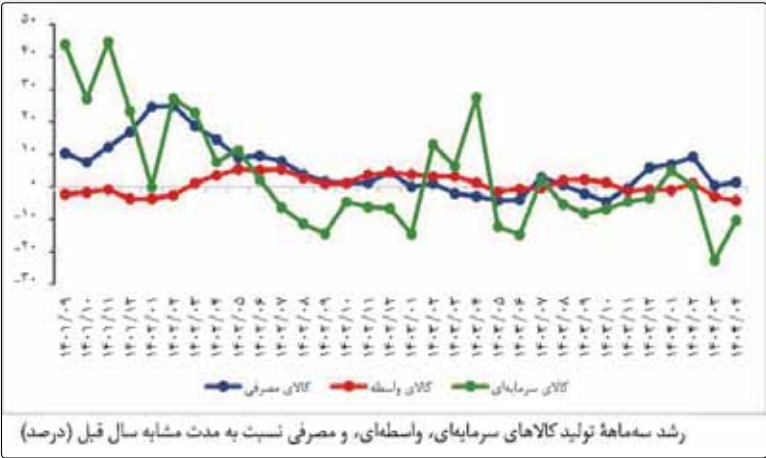
کرده، سیاست تحریک تقاضا باید هدفمند باشد. تجربه های بین المللی از «کاهش موقت نرخ مالیات بر ارزش افزوده» روی کالاهای منتخب (بویژه بادوام ها) و طرح های «کوپن با اعتبار خرید» نشان می دهد می توان با ابزارهای موقتی، سیگنال خرید به اقتصاد تزریق کرد. پژوهش های جدید درباره کاهش های موقتی VAT و ارزیابی های طرح های کوپن یا یارانه خرید در ژاپن و تایوان، اثرات قابل اتکایی بر مصرف کوتاه مدت گزارش کرده اند؛ البته طراحی باید دقیق باشد تا فشار تورمی تشدید نشود و تمرکز بر سبدهای تولید داخل بماند.

ث- تضمین های اعتباری و تأمین مالی زنجیره

در رکودها حتی بنگاه های سالم نیز با انقباض اعتبار مواجه می شوند. «صندوق های تضمین» و «برنامه های تأمین مالی زنجیره» که ریسک اعتباری را میان دولت، بانک و بنگاه تقسیم می کنند، می توانند دسترسی بنگاه های کوچک را به سرمایه در گردش بهبود دهند بدون آنکه بار بودجه ای شدیدی ایجاد کند. شواهد صندوق بین المللی پول و پژوهش های جدید نشان می دهد استفاده درست از تضمین ها، رشد فروش و اشتغال بنگاه های ذینفع را بهبود می دهد اما باید با محاسبه دقیق ریسک های نهفته و سقف های شفاف همراه باشد.

ج- باز کردن گلوگاه های عرضه

حداقل برای نیمه دوم سال، برنامه هماهنگ مدیریت بار صنعتی، قراردادهای تأمین برق زمانی-مکانی برای صنایع بزرگ و جبران هزینه های اوج بار در ازای حفظ اشتغال ضروری است. همان طور که داده تیرماه نشان می دهد، بخشی از افت تولید به شوک برق و آب برمی گردد و باید با قراردادهای شفاف و قابل پایش مدیریت شود. در زنجیره واردات نهاده نیز خط سبز گرمی برای قطعات و مواد اولیه صنایع سرمایه ای و واسطه ای خاص، به علاوه تخصیص ارزی قابل پیش بینی در اقی ۳ماهه، اثر محرک های تقاضا را به تولید واقعی ترجمه می کند.

آمار تولید صنایع بورسی در یک سال گذشته

ناشران سازمان بورس حاکی از آن است که صنعت مواد و محصولات شیمیایی از ۴ میلیون و ۶۸۴ هزار و ۹۲ تن در تیر ۱۴۰۳ به ۳ میلیون و ۷۸۳ هزار و ۱۳۴ تن در تیر امسال رسیده است. میزان تولید صنعت مواد و محصولات شیمیایی در یک سال گذشته، با افت ۱۹ درصدی روبه رو بوده است.

گزارش اداره میزهای صنعت و رتبه بندی ناشران سازمان بورس نشان می دهد صنعت محصولات شیمیایی اما با افزایش ۵ درصدی در میزان تولیدات خود در تیر ماه نسبت به خرداد ماه مواجه شد. بیشترین میزان افزایش را نمادهای زاگرس (افزایش تولید بخار و متانول به ترتیب به میزان ۵۴ و ۶۰ درصد) و مارون (افزایش تولید C+۲ و اتیلن به میزان ۳۰ و ۲۲ درصد) و به ترتیب به میزان ۵۵ و ۲۸ درصد داشته اند.

طبق این گزارش، در اواخر خرداد، واحدهای تولیدی نمادهایی چون زاگرس و شپدیس با توجه به شرایط جنگی و با هدف کاهش خسارات مالی و جانی از سرویس خارج شدند. از این رو با توجه به اینکه شدت شرایط جنگی در خرداد ماه نسبت به تیر ماه بیشتر بود، صنایع نتوانستند تا حدی با پایان جنگ تحمیلی به حالت عادی بازگردند، البته آثار جنگ تحمیلی همچنان در میزان تولید این صنعت اثر گذاشته است. در فصل زمستان به سبب اعمال محدودیت در مصرف انرژی گاز، میزان تولیدات از روندی نزولی برخوردار شده است. بنابراین رفع محدودیت در مصرف انرژی، به افزایش میزان تولید و انتفاع ذی نفعان این صنعت منجر می شود.

ناترازی انرژی در حوزه برق سال ۱۴۰۴ حکایت دارد. **رشد ۲۶ درصدی تولید صنعت استخراج کانه های فلزی** افزون بر این، میزان تولید صنعت استخراج کانه های فلزی با رشد ۲۶ درصدی از ۶ میلیون و ۷۲۲ هزار و ۴۴۷ تن در تیر پارسال به ۸ میلیون و ۴۴۳ هزار و ۶۷۷ تن در تیر امسال رسیده است. تولید صنعت استخراج کانه های فلزی نیز در تیر ماه نسبت به خرداد ماه دارای افزایش ۳ درصد بوده است.

افزون بر این، در بهار ۱۴۰۴ مقدار تولید صنعت استخراج کانه های فلزی نسبت به فصل قبل (زمستان ۱۴۰۳) و فصل مشابه سال قبل (بهار ۱۴۰۳) به ترتیب ۱۶ و ۲۲ درصد کاهش داشته است. **افت اندک صنعت فرآورده های نفتی** داده های آماری این گزارش حاکی از آن است میزان تولید صنعت فرآورده های نفتی از ۶ میلیون و ۱۸ هزار و ۹۱۹ مترمکعب در تیر ۱۴۰۳ به ۵ میلیون و ۹۹۸ هزار و ۳۵۰ متر مکعب در تیر امسال رسیده است. تولید این صنعت در یک سال گذشته، با افت اندک روبه رو شده است. تولید صنعت فرآورده های نفتی در تیر ماه نسبت به خرداد ماه دارای افزایش ۳ درصد بوده است. در بهار ۱۴۰۴ مقدار تولید صنعت فرآورده های نفتی نسبت به فصل قبل (زمستان ۱۴۰۳) و فصل مشابه سال قبل (بهار ۱۴۰۳) به ترتیب ۳۳ و ۳۰ درصد افزایش داشته است. **روند تولید صنعت مواد و محصولات شیمیایی** داده های آماری محاسبه شده در اداره میزهای صنعت و رتبه بندی

صنایع مادر مانند فلزات اساسی و فرآورده های نفتی در تیر بهبود نشان داده اما شکاف رشد شرکت های صادرات محور و کم صادرات در ۱۴۰۳ کم شده بود و در نیمه اول ۱۴۰۴ عملاً رشد این دو گروه همگرا شده به این معنا که صرف تکیه بر صادرات چند رشته محدود، تضمین کننده رونق فراگیر نیست. درست در همین قاب است که عامل «نرزی» هم باید دیده شود. ۲ صنعت بزرگ کشور که روی هم بیش از ۶۰ درصد وزن شاخص را دارند، تیرماه با رشد نزدیک به منفی ۸ درصد بسته شدند که بخشی از این افت، ناشی از محدودیت دسترسی به برق و آب بوده است.

■ **چرا نیمه دوم سال نیازمند «سیاست های ضد رکودی هوشمند» است؟** به زبان ساده، صنعت ایران امروز بیشتر از «فقدان خریدار مطمئن» رنج می برد تا از «نا توانی تولیدکننده» هر چند شوک های نهادهای و انرژی اوضاع را سخت تر کرده است. راهبرد هوشمند، تحریک تقاضای مؤثر با ابزارهایی است که اولاً موقت و شرطی باشند، ثانیاً اثرشان را دقیقاً در حلقه هایی بنشانند که ظرفیت مازاد دارند (بویژه کالاهای بادوام و سرمایه ای) و ثالثاً ز کانال های مالی و بروکراتیک موجود عبور کنند تا زمانبر نشوند. حسن استفاده از شاخص صنعتی هم این است که هر ماه می توانیم اثر بخشی مداخلات را بسنجیم و خطاهای سیاستی را اصلاح کنیم.

الف - حمایت از «اشتغال موجود» و تثبیت درآمد نیروی کار

هنگامی که شوک های تقاضا غالب است، مهم ترین اولویت، جلوگیری از گسست رابطه استخدامی و افت شدید درآمد قابل تصرف خانوار هاست. تجربه کشورهای صنعتی نشان داد طرح های «حفظ اشتغال» یا «کاهش ساعات کاری با جبران مزد» می تواند در رکودها، هم افت اشتغال را مهار کند و هم تقاضای داخلی را پایدار نگه دارد. مطالعات صندوق بین المللی پول، این سازوکار را یک تثبیت گر مؤثر چرخهای در بحران ها (از بحران مالی ۲۰۰۸ تا همه گیری کووید-۱۹) می داند. برای ایران، نسخه بومی می تواند ترکیبی از «یارانه دستمزد موقت و مشروط به عدم اخراج»، «معافیت سهم کارفرما در بیمه برای بنگاه های هدف» و «خط اعتباری ارزان به شرط حفظ نیروی کار» باشد؛ تمرکز بر زیربخش هایی که افت تولید سرمایه ای و بادوام دارند و در عین حال، داخلی سازی عمیق تر دارند، اثر بخشی را بالا می برد.

ب- **تسهیل اعتبار هدفمند؛ «وام دهی مشروط و کاهش ذخیره قانونی هدفمند»**

در اقتصاد بانک محور مثل اقتصاد ایران، کانال اعتباری برای تحریک سرمایه گذاری و سفارش های صنعتی حیاتی است. تجربه بانک مرکزی اروپا

کوچک در عرضه همراه شود تا مسیر قیمت ها تا تولید جدا نشود.

پنجره سیاستی نیمه دوم سال، هرچه جلوتر برویم، کوتاه تر می شود و اگر موتور سرمایه گذاری در ماشین آلات و تجهیزات خاموش بماند، حتی رشدهای مثبت مقطعی نیز دوام نخواهد داشت. داده های تیر نشان می دهد جابه جایی از کالاهای سرمایه ای به ضروری رخ داده و اگر سیگنال تقاضا به موقع به حلقه های درست نرسد، افت تولید در رشته های پیشران، به سرعت به اشتغال متخصص و سرمایه گذاری سال بعد سرایت می کند. در مقابل، تجربه جهانی می گوید مداخلات «سریع، هدفمند و مشروط» از حفظ اشتغال و تضمین های اعتباری تا تخفیف مالیاتی موقت دقیق و تأمین مالی هدفمند بانکی (هم در رکود بزرگ و هم در کووید-۱۹) به جلوگیری از چرخه های نزولی کمک کرده اند.

از سوی دیگر باید داشبورد ضد رکود نیمه دوم سال با اتکا به شاخص های صنعتی، تولیدی و نماگر های تکمیلی (ثبت سفارش واردات نهاده، وصولی مالیات بر ارزش افزوده به تفکیک رشته، مصرف برق صنعتی، ورودی کامیون ها به مراکز عمده) به صورت منظم پایش شود و سیاست های پولی و مالی از تخصیص های عمرانی تا عملیات بازار باز مشروط به بهبود همین نماگرها انجام شود.

گروه اقتصادی: بر اساس آخرین آمارهای ارائه شده از سوی پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی، رشد شاخص تولید صنعتی در تیر ۱۴۰۴ نسبت به مدت مشابه سال قبل به منفی ۳٫۹ درصد رسیده و روند ۳ ماهه منتهی به تیر نیز منفی ۲٫۴ درصد گزارش شده است؛ سطحی از ضعف که طی ۳ سال اخیر سابقه نداشته و نشان می دهد کندی فعالیت تولیدی دیگر صرفاً یک نوسان مآهانه نیست، بلکه نشانه ای از سستی تقاضا و سایه رکود بر سطوح تولید است. همزمان آمارهای تفکیکی صنایع نیز زنگ خطرهایی را به صدا درمی آورد در حالی که صنایع غذایی و کالاهای ضروری رشد مثبت ثبت کرده اند، گروه هایی که بیشتر «ماشین آلات و تجهیزات» و سایر کالاهای سرمایه ای را نمایندگی می کنند که به صورت ذاتی پیشران چرخه های سرمایه گذاری و رشد آینده اند، کاهش معنادار تولید داشته اند. این «چرخش ترکیب تولید» در شرایط فعلی (از شوک های انرژی تا تداوم تنش های ژئواقتصادی) معنادار است.

به گزارش «وطن امروز»، داده های اندازه بنگاه نشان می دهد بخش بزرگی از ارزش تولید صنعتی در کشور تحت عنوان شرکت های بزرگ است؛ تفاوت های ساختاری دسترسی به اعتبارات پولی و بانکی و بازار (انرژی، ارز، صادرات، زنجیره تأمین میان بنگاه های بزرگ و کوچک) سبب می شود مسیر شاخص کل، بیش از همه، بازتاب رفتار همین بازیگران بزرگ باشد. بنابراین شناسایی و تحریک گلوگاه های تقاضا در این خوشه ها، برای مهار شیب نزولی رشد، حیاتی است. علاوه بر این، شکستن تصویر به ۳ سید «کالای مصرفی، واسطه و سرمایه ای» نشان می دهد سمت کالاهای سرمایه ای ضعیف تر است و اگر در نیمه دوم سال صرفاً با تکیه بر مصرف جاری پیش برویم، ریسک وجود دارد که موتور سرمایه گذاری خاموش شود و رشد آتی افت شدیدی کند.

■ **ردیابی منشأ شوک**

تحلیل همزمان رشد تولید با تغییرات موجودی انبار آنگونه که خود گزارش نیز توصیه می کند برای تفکیک «شووک تقاضا» از «شووک عرضه» کلیدی است. وقتی تقاضا ضعیف است و ظرفیت مازاد وجود دارد، معمولاً رشد تولید و تغییرات موجودی در خلاف جهت هم حرکت می کنند و اگر افت تولید همراه با افت موجودی باشد، احتمالاً با شوک سمت عرضه مواجه بوده ایم. این قاعده راهنمای تشخیص است تا سیاست گذار درمان را به «شانه» تحمیل نکند. در تیر ۱۴۰۴، جمع تغییر موجودی انبار در سطح کل به منفی ۵٫۳ درصد (۳ ماهه) و منفی ۲ درصد (یک ساله) رسیده که از ضعف جذب موجودی حکایت دارد؛ خوانشش که سازگار با ضعف تقاضای نهایی است. از سوی دیگر، مؤلفه های صادراتی نیز تصویر دوگانه ای می دهند؛ ارزش واقعی فروش صادراتی در برخی

پرهیز از دام تورم و انضباط مالی

نگرانی بدیهی این است که هرگونه تزریق تقاضا، در وضعیتی که تورم ساختاری بالاست، ممکن است به قیمت های بالاتر بینجامد. پاسخ سیاستی، از امتناع از تحریک تقاضا، بلکه طراحی دقیق یک نقشه راه است. نخست، ابزارهای تحریک تقاضا باید «هدفمند، مدت دار، مشروط و قابل اتمام» باشند. برای نمونه، یارانه دستمزد به شرط حفظ اشتغال، اعطای وام با نرخ بهره ترجیحی به شرط رشد خالص تسهیلات به گروه های منتخب و تخفیف مالیاتی برای سبدهای تولید داخل در مدت زمان مشخص نمونه ای از این نقشه است. همچنین باید از ظرفیت «تأمین مالی خصوصی» برای پشتوانه تضمین ها استفاده شود تا بودجه گرفتار رشد تعهدات پنهان نشود و ارزیابی ریسک تضمین ها از ابتدا با روش های استاندارد حسابداری تعهدات مشروط انجام گیرد. باید مداخلات مصرفی نه روی سبدهای پرریسک ارزی، بلکه بر کالاهای بادوام داخلی متمرکز شود تا اثر به تولید داخل اصابت کند و نشت ارزی نداشته باشد. همچنین هر محرک تقاضا باید با یک آزادسازی